

Grzegorz Bugajak, Anna Latawiec

Sprawozdanie z konferencji nt.
"Między filozofią przyrody a
ekofilozofią", zorganizowanej w ATK
w dn. 19.11.1997 roku

Studia Philosophiae Christianae 34/2, 186-190

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uwidacznia się kantyizm, gdy droga filozoficznego rozwoju Schelera przebiegała w odwrotnym kierunku.

W ostatnim punkcie spotkania poruszono sprawy organizacyjne. Przewodniczącym Konwersatorium na kolejny rok został wybrany ponownie ks. dr Andrzej Abdank-Kozubski. Uczestnicy Konwersatorium postanowili też zwrócić się do KBN o dofinansowanie kolejnych sesji. W tym celu uczestnicy zgłosili 4 tematy na poszczególne sesje w 1999 r.

GRZEGORZ BUGAJAK, ANNA LATAWIEC

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NT. MIĘDZY FILOZOFIĄ PRZYRODY
A EKOFILOZOFIĄ, ZORGANIZOWANEJ W ATK W DNIU 19.11.1997 ROKU**

W 1997 roku minęła piętnasta rocznica śmierci Księdza Profesora dr hab. Kazimierza Kłósaka, profesora zwyczajnego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, wieloletniego dziekana Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej, kierownika Katedry Filozofii Przyrody, redaktora naczelnego *Studia Philosophiae Christianae*, założyciela serii wydawniczej *Z zagadnień filozofii przyrodoznawstwa i filozofii przyrody*. Przez swe publikacje, organizację nauki i wieloletnią pracę dydaktyczną Ksiądz Profesor ugruntował sobie czołową pozycję wśród polskich filozofów, a jego imponujący dorobek naukowy stanowił znaczny wkład do kultury ogólnonarodowej.

W środę 19 listopada 1997 roku na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK katedra Metodologii Nauk Systemowo-Informacyjnych oraz katedra Filozofii Ekologii zorganizowały konferencję poświęconą pamięci Księdza Profesora Kazimierza Kłósaka nt. *Między filozofią przyrody a ekofilozofią*. Dorobek naukowy Księdza Profesora, wyrażający się okazałą liczbą blisko stu rozpraw i monografii, w tym kilku książkowych, koncentruje się głównie wokół problemów: filozofii Boga, a zwłaszcza poznawalności Jego istnienia, filozofii przyrody i filozoficznych aspektów różnych nauk przyrodniczych, natury i pochodzenia człowieka, oceny różnych kierunków filozoficznych, interpretacji dzieła Teilharda de Chardin. Podejmowanie powyższych problemów uczniowie Księdza Profesora traktują jako kontynuację Jego dorobku. Z tej racji organizatorzy konferencji nie ograniczyli wystąpień zaproszonych prelegentów, ani treści tekstów nadesłanych do druku. Konferencja stanowiła zaproszenie do rozwijania myśli Kazimierza Kłósaka oraz ich konfrontacji ze współczesną myślą filozoficzną. Zaproszono wszystkich uczniów, kolegów, przyjaciół Księdza Profesora, a także zainteresowanych bądź zainspirowanych problematyką podejmowaną przez Niego, do wzięcia udziału w debatach konferencyjnych, wraz z prośbą o nadsyłanie tekstów do publikacji w pokonferencyjnej pozycji.

W imieniu organizatorów, przybyłych gości przywitała dr hab. Anna Latawiec, prof. ATK, a wśród nich szczególnie prelegentów konferencji: prof. dra hab. Zbigniewa Hullę (Olsztyn), prof. dra hab. Włodzimierza Tyburskiego (Toruń), prof. dra hab. Andrzeja Kiepasa (Katowice), ks. prof. dra hab.

Tadeusza Ślipko (Kraków), dra. hab. Ludwika Kostro (Gdańsk), ks. dra hab. Piotra Lenartowicza (Kraków), ks. dra Kazimierza Mikuckiego (Sandomierz), ks. prof. dra hab. Stanisława Ziemiańskiego (Kraków), ks. prof. dra hab. Mieczysława Lubańskiego (Warszawa); autorów tekstów, które nie zmieściły się w programie konferencji; prodziekana Wydziału dra hab. Stanisława Porębskiego, wszystkich zaproszonych gości oraz studentów, dla których każda konferencja naukowa powinna być nie tylko uczcą duchową, ale i okazją do poznania filozofów znanych im dotychczas jedynie z literatury.

Następnie A. Latawiec przypomniała sylwetkę wielkiego Profesora, Mistrza, dla wielu z pracowników Wydziału także Kolegi i Przyjaciela. Książd Profesor Kazimierz Kłósak żył w latach 1911–1982. W centrum Jego życiowej działalności znajdowała się zawsze filozofia¹.

Rozprawę doktorską na Wydziale Teologicznym UJ pt. *Tomizm w ujęciu Jakuba Maritaina* przygotował pod kierunkiem ks. prof. Konstantego Michalskiego. W latach 1935–36 studiował filozofię w Angelicum w Rzymie, potem w 1936–39 w Louvain, gdzie uzyskał licencjat. Dnia 15 listopada 1954 roku otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, zaś 28 czerwca 1968 roku otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego.

Głównym przedmiotem filozoficznych refleksji Książd Profesora były filozofia Boga – szczególnie problematyka związana z poznawalnością istnienia Boga, antropologia filozoficzna – szczególnie: zagadnienie natury i genezy duszy ludzkiej, filozofia przyrody o orientacji neoscholastycznej i filozofia przyrodoznawstwa. W ramach tych ostatnich podejmował szereg problemów szczegółowych, także metodologicznych. Przede wszystkim zajmował się określeniem przedmiotu i metody filozofii przyrody, konsekwencjami filozoficznymi niektórych teorii fizycznych, koncepcjami Bohma i Einsteina oraz ich stosunkiem do fizycznej i metafizycznej zasady przyczynowości, do ontycznej struktury materii; w zakresie filozoficznych zagadnień kosmologii ogólnej poświęcał dużo uwagi rozmiarom przestrzennym i początkowi czasowemu Wszechświata, rozważał też poglądy Teilharda de Chardin na temat stworzenia Wszechświata. Odrębną całość stanowią Jego prace z zakresu celowości. Książd Profesor dokonał wielu analiz z zakresu filozofii biologii i filozofii przyrody ożywionej podejmując sprawę genezy życia organicznego na Ziemi, analizy poglądów Oparina. Nadto Książd Profesor interesował się różnymi kierunkami filozoficznymi i poglądami wielu myślicieli współczesnych i dawnych: a więc materializmem dialektycznym, poglądami J. Maritaina, Teilharda de Chardin, ks. Konstantego Michalskiego, o. Jacka Woronieckiego, ks. kard. Karola Wojtyły, interesował się także teorią sztuki, filozofii historii, itd. Jak widać z tego pobieżnego bardzo przeglądu trudno ogarnąć wszystkie zainteresowania Książd Profesora. Tym dziedzinom poświęcił całe swoje życie.

Książd Profesor Kazimierz Kłósak rozwijał także aktywność naukowo-dydaktyczną i to w kilku ośrodkach filozoficznych: w Warszawie, w Krakowie

¹ Tekst *Wprowadzenia* do Konferencji przygotowano na podstawie: Sz. W. Ślaga, *Kierunki pracy naukowej i organizacyjno-dydaktycznej ks. prof. K. Kłósaka*, St. Phil. Christ. 15(1979)1, 9-26.

i w Lublinie. W ATK wykładał na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej od początku jego istnienia z przerwą w latach 1957–1964. Pełnił tu funkcje kierownika kolejno kilku katedr, prodziekana i dziekana Wydziału. Dbał o poziom naukowy swoich pracowników naukowo-dydaktycznych. Ożywiał życie naukowe Wydziału organizując sympozja, odczyty naukowe, powołując działalność Koła Naukowego Studentów Filozofii Przyrody, powołując do życia wraz z ks. prof. J. Iwanickim wydZIAŁOWE czasopismo *Studia Philosophiae Christianae* (1965) i serię wydawniczą *Z zagadnień filozofii przyrodznawstwa i filozofii przyrody* jednocześnie dbając o ich kształt i poziom.

Na zakończenie swego wystąpienia A. Latawiec powiedziała: „Cieszę się, że na nasze zaproszenie do udziału w konferencji poświęconej pamięci Księdza Profesora odpowiedziało tak wiele osób i że dzięki Państwu mogę dziś tę konferencję otworzyć. Pragniemy tą drogą złożyć hołd naszemu Nauczycielowi ukazując aktualność problematyki przez Niego podejmowanej.”

Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Zbigniew Hull. Wygłosił referat nt. *Filozofia przyrody, ekofilozofia czy filozofia ekologiczna*. Słuchacze otrzymali zwięzłą prezentację pojęć i zakresu wymienionych dziedzin filozoficznych. Prelegent zwrócił uwagę na możliwe błędy popełniane przy niepoprawnym ich rozumieniu.

Następnie prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski mówił nt. *Ekofilozofia a etyka środowiskowa*. Podjął on próbę ukazania niektórych kontrowersji towarzyszących obecnemu etapowi rozwoju etyki środowiskowej. Dziedzina ta stawia sobie za cel analizę etycznych aspektów ingerencji człowieka w świat przyrody. Etyka środowiskowa przeżywa szereg trudności. Pojawiają się kontrowersje szczególnie pomiędzy ujęciami antropocentrycznymi a biocentrycznymi. Profesor Tyburski zaprezentował główne tezy obu postaci etyki środowiskowej, a także krytyczne na nie reakcje.

Prof. dr hab. Andrzej Kiepaś podjął temat *Ryzyko jako problem ekofilozofii*. Zagadnienie ryzyka ma obecnie wymiar interdyscyplinarny i obejmuje co najmniej trzy aspekty: 1. podejmowanie decyzji, wyborów w sytuacji ryzyka i niepewności, co jest przedmiotem badania ekonomii i psychologii; 2. akceptacja i ocena ryzyka związana z problemami natury psychologicznej, epistemologicznej i aksjologicznej; 3. minimalizacja ryzyka jako jedno z zadań stawianych przed przedstawicielami nauk technicznych. Ryzyko w ekofilozofii dotyczy szeregu zagadnień z zakresu relacji pomiędzy człowiekiem a środowiskiem, przy uwzględnieniu nauki i techniki oddziałujących i kształtujących środowisko. Ryzyko na terenie ekofilozofii jest powiązane z różnorodnymi działaniami, a ich skutek jest istotny dla określonych grup społecznych i jednostek. Problemem jest wskazanie ostrej granicy między działaniem szkodliwym i niegroźnym. Trudno zatem odciąć się tutaj od problematyki z zakresu moralności, w tym także odpowiedzialności. Dlatego, zdaniem prelegenta, ekofilozofia stanęła wobec konieczności określenia swej tożsamości i wskazania miejsca w procesie minimalizowania ryzyka, w kształtowaniu właściwych relacji między człowiekiem a środowiskiem.

Ksiądz prof. dr hab. Tadeusz Ślipko podjął temat *Ekologia między filozofią a ideologią*. Swoje rozważania Autor umieścił na płaszczyźnie filozofii ekorozwoju, która nie jest dziedziną jednorodną. Na użytek referatu pojęcie ideologii określił jako styl myślenia formułującego teorię „ekofilozofii” i jej tezy pod kątem wcześniej założonej i wizji światopoglądowej zaczerpniętej z pozafilozoficznych źródeł. Mówiąc o ideowych inspiracjach ekofilozofii T. Ślipko odwołał się do poglądów K. Waloszczyka przedstawionych w pracy *Planeta nie tylko ludzi*. Zreferował K. Waloszczyka rozumienie światopoglądu dominującego (antropocentryzm, ekonomizm-technokratyzm, sekularyzm) i ekofilozoficznego (ekocentryzm, ekorozwój, zmysł transcendencji) oraz dokonał krytycznej refleksji nad zaprezentowaną koncepcją ekofilozofii.

Po przerwie głos zabrał dr hab. Ludwik Kostro, współautor referatu nt. *Stosowanie zasady pełnej samowystarczalności fizycznej przyrody w nowych nurtach myśli chrześcijańskiej*. Jak sprecyzował sam Autor, celem prezentacji było zwrócenie uwagi na zaistnienie w myśli chrześcijańskiej bezwyjątkowego stosowania omawianej zasady. Autor ukazał nowy nurt myśli chrześcijańskiej, według którego Wszechświat został stworzony przez Boga jako fizycznie w pełni samowystarczalny bez podejmowania dyskusji, czy pogląd ten jest słuszny. Po zdefiniowaniu zasady pełnej samowystarczalności fizycznej przyrody, L. Kostro wypunktował powody uznania przez filozofię chrześcijańską omawianej zasady, a następnie wskazał na konsekwencje światopoglądowe jej uznania. Skupił się na problemie cudów, hominizacji i pochodzeniu duszy ludzkiej, pojawienie się religii objawionej i jej ksiąg świętych, a na koniec ustosunkował się do dowodów istnienia Boga rozpatrywanych w świetle omawianej zasady.

Ksiądz prof. dr hab. Stanisław Ziemiański wygłosił referat nt. *Filozoficzne implikacje ortodoksyjnej interpretacji teorii kwantów*. Autor zaprezentował dwie interpretacje teorii kwantów: ontologiczną i teoriopoznawczą. Następnie przedstawił kontrpropozycje dla interpretacji kopenhaskiej (ontologicznej), uwypuklając zasadnicze różnice pomiędzy konsekwencjami tradycyjnego i alternatywnego sformułowania mechaniki kwantowej. Do konsekwencji tych należy między innymi problem autokreacji materii postulowany we współczesnej kosmologii. Na zakończenie podjął próbę obrony realizmu, zwracając uwagę na fakt, iż fizycy często popełniają błąd zacierania różnicy między aspektem teoriopoznawczym, a ontologicznym w interpretowaniu zjawisk kwantowych.

Przyczynek do dowodu z celowości był tematem referatu ks. dra hab. Piotra Lenartowicza. Autor podjął próbę argumentacji opartej na zjawiskach korelacji i integracji biologicznej. Punktem wyjścia dla jego rozważań była swoiście rozumiana definicja ostensywna wybranego zjawiska biologicznego, dynamiki biologicznej obserwowanej podczas zapyłania obco- i rodzimych roślin zwanych obrazkami plamistymi. Autor swe rozważania na temat korelacji i integracji zilustrował konkretnymi zjawiskami biologicznymi. Na zakończenie wskazał na więź między opisywanymi faktami biologicznymi a istnieniem Stwórcy, uwypuklając warunki niezbędne do podjęcia proponowanego przez niego rozumowania.

Ksiądz dr Kazimierz Mikucki rozważył *Problem punktu wyjścia filozofii w ujęciu Księdza Profesora Kazimierza Klósaka*. Swe rozważania podjął, postępując za Księdzem Profesorem Klósakiem, w płaszczyźnie: materialnego (pośredniego) i formalnego (bezpośredniego) punktu wyjścia filozofii. W pierwszym przypadku omówił opis danych doświadczenia naukowego, funkcję danych doświadczenia naukowego w punkcie wyjścia filozofii oraz uzasadnienie wprowadzenia danych naukowych w punkcie wyjścia filozofii. W drugim przypadku skupił się na postulacie filozoficznej interpretacji faktów naukowych, opisie filozoficznej interpretacji faktów naukowych. Na zakończenie uzasadnił, za Księdzem Profesorem, potrzebę wprowadzenia filozoficznej interpretacji faktów naukowych.

Ksiądz prof. dr hab. Mieczysław Lubański przedstawił *Uwagi w sprawie precyzowania i porządkowania terminów naukowych*, przypominając, że Ksiądz profesor Kazimierz Klósak dbał o ściśle i precyzyjne formułowanie myśli. Nauki przyrodnicze znajdują się w ciągłym rozwoju, czy też wyrażając się bardziej adekwatnie, w nieustannym etapie tworzenia się. Istotną rolę odgrywają tu dane empiryczne ukazujące bogactwo świata natury. W ujęciu językowym przyjmują one postać stwierdzeń powiązanych z reguły z hipotezami. Tego rodzaju stan rzeczy domaga się adekwatnej terminologii. Toteż do naturalnych niejako czynności wewnątrznaukowych należą zabiegi zmierzające do uściślenia znaczenia terminów naukowych oraz ich logicznego porządkowania. W referacie ilustrowano zabiegi uściślenia znaczenia terminów w odniesieniu do nazw: kosmos oraz geometria. Precyzowanie terminów prowadzi do ich porządkowania. Tę sprawę ilustrowano przykładem tradycyjnego i nowoczesnego wykładu fizyki oraz pojęciem fali zakładającego istnienie ośrodka falującego i fali elektromagnetycznej rozchodzącej się bez ośrodka materialnego. W konkluzji ks. prof. Lubański zasygnalizował: metodologia winna nadać za rozwojem nauki i dzięki temu otwierać drogę do namysłu filozoficznego nad rzeczywistością nas otaczającą. Należy to uznać za jedną z funkcji pełnionych przez filozofię przyrody.

Po referatach odbyły się ożywione dyskusje, które są świadectwem aktualności problematyki podejmowanej przez Księdza Profesora Klósaka. Na zakończenie dr hab. Anna Latawiec, dziękując uczestnikom konferencji za referaty i udział w dyskusjach, zapowiedziała wydanie materiałów pokonferencyjnych.

W przerwie konferencji została odprawiona w intencji Księdza Profesora Kazimierza Klósaka Msza święta koncelebrowana z udziałem Księdza Bpa prof. dra hab. Bronisława Dembowskiego.